

նովգրի դէմ, որ կովկասի Հայոց ծխային վարժարաններու գոյքերուն դրոււմը կատարելու գործողութեան մէջ կայսերական հրամանէն շատ անդին անցեր է: Թիֆլիսի Յովնանեան աղջկանց վարժարանին մեջ չնքին ալ գրաւուելուն եւ հանրային կրթութեան սլաշտնատան դպրոցներուն յատկացուելուն դէմ վարժարանին հոգաբարձութիւնը արդէն դատ բացած է: — Բաքուի մարդասիրական ընկերութիւնը նմանապէս դատ բացեր է իր 250,000 ռուբլի արժէքով կալուածին դրոււմը համար: Նախարարաց խորհրդին որոշմամբ, այս դատերը պիտի քննուին դատարանի առջեւ: — Աւելի լաւ է ուշ քան երբեք:

— Եղիշէ Վ. Դուրեան, հանրածանօթ քանասէր, էջմիածին երթալով եպիսկոպոս ձեռնադրուել է եւ արդէն զարմեր է Արմաշ, շարունակելու Դպրէնական տնօրէնի պաշտօնը: Դուրեանի հետ եպիսկոպոսացած են նաեւ Աշոտ, Շիրակունի եւ Իւթիճեան վարդապետները, որոնց վերջինը կարգուած է Եւրոպայի Հայոց այցելու հովիւ:

— Տօնելու համար կովկասի Ռուսոյ կողմէ գրուման հարկերամեակը որ երկու տարին է կրանայ, Թիֆլիսի քաղաքապետութիւնը այժմէն ծրագրերն է կապտարատէ:

— Հօկոտ. Ձին, կատարուեցաւ Մոսկուայի Լազարեան ձեմարանին տարեկան տնդէսը: Վերադառնալով յիշատակեց որ ձեմարանին յիւանեակը լրանալուն առթիւ, հաստատութեան մասնագիտական դասարաններու խորհուրդը ձեռնարկեր է Թ. Գալու հայերէն հին աւետարանի մը հրատարակութեան՝ հակողութեամբ Բրոքի. ինչպիսիք են. այս ձեմարանի համար, ձեմարանին պատուոյ հոգաբարձու հրամանատարի յիշան Ս. Ս. Տաւմեիլի Լազարեանը 1800 թուակի նուրերն է:

— Շուշեցի գրամատէր Պ. Թադէոս Բամիրեանց իր կենդանութեանը նուիրած է 10,000 ռուակի Բերդաթաղի (Ասրպատական) Արամեան դպրոցին: Այդ գումարին տոկոսով որդեգիրներ պիտի պահուին այդ դպրոցին մէջ: Պ. Բամիրեանց արդէն նոյն ձեւով նուէր մը ըրած է Թէշհանի դպրոցին համար:

— Հանգուցեալ ուսանալա ինթարեանի կըտակին համեմատ, 21,000 ռուակի յատկացուած է Ներսէսեան դպրոցի աշակերտներէն որդեգիրներ պահելու Ռուսաստանի բարձրագոյն դպրոցներու մէջ:

— Երեսնի թեմական վարժարանին վերաւտեսլէ Պ. Սիմէոն Շահնագարեան իր ոռծիկը (տարեկան 1500 ռուակի) նուրերն է մէկ մասը աղքատ աշակերտներու, միւս մասը էջմիածնի վանքին:

— Տիկին Գանանեան, Լազարեան ձեմարանի հանդուցեալ վերադասչին այրին, 4000 ռուակ յի նուրերն է, որուն տոկոսով ուսանող մը պիտի պահուի Մոսկուայի համալսարանին մէջ:

Ռուսահայ նուիրատուներու այս ճոխ շարքին առջեւ, տխուր է՝ մտածել որ թրքահայ հա-

րուստները — որոնցմէ ո՛չ մէկը, այս վերջին աղէտքներուն յուզման տակ ազգին մեծ նուէր մը ընելու զաղափարը ունեցաւ, — ուրիշ բան չունին բաղադրութեան դնելու բայց եթէ Գաւրակէօղեան կոտակին՝ կամ աւելի ճիշդ է ըսել կատակին՝ պատմութիւնը...

### ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ճրանաւ եւ Անգլիա. — Մաս մը Անգլիայիցիք կը ջանան ցրուել այն յոռի տպաւորութիւնը զոր յառաջ բերաւ Փրանսացի ժողովրդին վրայ Ֆաշտայի ինդոլոյն առթիւ Անգլիոյ բիրտ ու վիրաւորիչ վարմունքով: Ազատականներն են մանաւանդ որ կ'ուզեն կոտորած փակցնել: Պահպանողականներուն կը մեղադրեն իրենց անխորհուրդութիւնը՝ որով Փրանսան պաղցեցուցին Անգլիայէն եւ զայն մեղենք Գերմանիոյ կողմը ձգեցուց: Ազատական Պ. Ասթուիթ, Պիրմինիսթի մէջ, դեկտ. 16ին, արտասանեց շատ ազնիւ ոգւով ներշնչուած ճառ մը, որմէ մաս մը կը հրատարակենք, մաղթելով որ այդ նշանակուած ուղղութիւնը պարտական Անգլիայինը ըլլալ բոլոր:

Ոնցիկը Հնդկաստանի վրայ ըլլալ կամ եղիպտոսի, կամ աշխարհի որ եւ է կէտին վրայ, Նեմո Բրիտանիա իր գերակշռութեան հիմը կը նկատէ ոչ թէ Բրիտ ուժը, ոչ թէ կազմակերպուած զորացուներու գերազանցութիւնը, այլ ան քաղաքակրթիչ գործը զոր կը կատարենք: Ան տեղեկ ուր իբր օտարութեան եւ իբր աշխարհակալ կերթանք, աստիճանաբար ժողովուրդները կ'առաջնորդենք քաղաքական եւ ընկերական բարձրագոյն իտէալի մը, եւ այդ գործին մէջ, ոչ մէկ հակառակդ տարր չենք ճանչնար որ անհաշուելի ըլլալ: Միացեալ Նահանգները, այս գործին մէջ, մեզի միացան համաձայնութեամբ մը որ աւելի արժէք ունի քան բոլոր մագաղաթները, անցիր համաձայնութեամբ զոր աշխարհիս վրայ ոչ մէկը զօրութիւնն ունեցաւ ցնջելու: Բայց կան երկու պետութիւններ որոնց հետ մեծապէս կարեւոր է որ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենանք, իրարու իրաւունքներուն եւ շահերուն փոխադարձ ճանաչուլուն վրայ հիմնուած, — կ'ակնարկենք Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի: ... Ռուսոյն եւ Անգլիոյ ձեռքն է Ասիոյ ապագան: Մեր պետական մարդըր դատաւարութիւնը կ'ըլլար եւ քաղաքակրթութեան համար գայլակղուութիւն մը, մանաւանդ Չարին առաջարկութեան յետոյ, եթէ չկարենայինք այդ դատաւոր պայքարը, այդ արուեստական թշնամութիւնը միջտեղէն վերցնել մշտական համաձայնութեամբ մը: Ինչ որ կ'ըսեն Ռուսիոյ համար, նոյնը կ'ըսեն Ֆրանսայի համար ալ: Չկան աւելի մեծ թշնամիներ արեւմտեան քաղաքակրթութեան բարձրագոյն շահերուն եւ պարտականութեանց քան անոնց որ Ֆրանսայի եւ մեր միջեւ ար-

ուեստականօրէն հակառակութիւն կը գրգռեն, եւ կը կարծեմ թէ չկայ ո եւ է ճարտարագործական կամ քաղաքական խնդիր որ, քիչ մը ուղղագիտութեամբ, կարելի չըլլայ դիտաւարագրելը»

Սակայն ճիւղիկները կը շարունակեն իրենց մարտադուռ աղաղակները: Բարդիւր անգլիական դեսպանը, ամէն փափկանկատութիւն օտնակոխ ընելով, Բարդիւր մէջ իսկ ձորանացոց խրատ տալ համարձակեցաւ որ Անգլիոյ պահանջմանց գլուխ ծոնէ: Անգլիացիք օրտաւ կը քաղեն այն խռովայից ու պատակեալ կացութիւնէն որ Յրանաայի մէջ կը տիրէ այս վայրկեանայի Տրէշֆիւսի խնդրոյն հետեւանով: Ճարտարագործին մէջ Յրանաայի զինուոր բերնեւորն համ տուաւ, եւ կ'ուզէր բոլոր առկայ խնդիրներու վրայ Յրանաայի համակերպումը ձեռք ձգել: Եւ Չէմպրըյէն որ ճիւղիկներուն գլուխ անցած է, կը հակի Գերմանիոյ հետ համաձայնութեան մը, կը փաղաքէ Գերմանիան: Իր փափաքն է առանջն օրերը զերմանո-Ֆրանսական միջնգլխման մը, որ Գերմանիան Անգլիոյ կայակ, եւ Յրանաայի կզգիացնել: Մանչէսթըրի մէջ արտասանած նոր ճառով մը, կրկինց այդ համաձայնութեան հարց թիւեր իբր կատարուած իրողութիւն մը: Գեռ ոչինչ կը հաստատէ զայդ: Աւստրիացիք զարմանք եւ տարակոյտ կը յայտնեն: «Պէտք է սկստիտի մնալ, կ'ըսէ Վիէնայի Նայէ Բրեւէն, մինչեւ որ հաստատ, անտարակուսելի նշաններ ամէն կասկած չփարատեն»: Նայէ Թալպաք կը դիտէ գործունակութեամբ որ վերջնական Անգլիոյ պետական մարդիկը կ'ընդունին որ չաշանդուութեանց գրութիւնը մեկուսացումէն դուստգոյն է: Գերմանական թերթերը, թէեւ առանց խանդավառութեան, անկարելի չեն գտներ այդպիսի համաձայնութեան մը: Թալպաքը, Ղոհարսնձայկը, Վոսիշէ Ջայքոնիկ, Նաքիոննայ Ջայքոնիկ, Բուչ համակրութեամբ կ'ընդունին Չէմպրըյէնի բացատրութիւնը եւ անգլո-գերման համաձայնութիւն մը կարելի եւ օգտակար կը նկատեն, պայմանով որ Ռուսիոյ հակառակ ո եւ է ձգտում չունենայ: Եւ ճիշտ անոր համար գոհ են Չէմպրըյէնի ճառէն, որովհետեւ Ռուսիոյ համար բարեկամական լեզու մը կը գործածէր եւ Մայրաքաղաք Արեւելքի մէջ անպիտան համաձայնութեան մը յոյս կուտար:

Ճարտարագործի Գերմանիայի ղեկավար Յրանաայիները չուարման մէջ թողուց, կը կարծէին որ թշնամին Գերմանիան է միայն, եւ հիմա երկու թշնամի ունին: Կացութիւնը վրտանգաւոր է. եւ Յրանաայի մէջ ընդհանուր փափաք մը կայ երկուքէն մէկուն կողմը հակելու: Կան անգլիականներ, որոնք կը ցուցեն թէ պէտք է ամէն ջանք ու գործողութիւն ընել Անգլիոյ յարելու, որ Յրանաայի վաճառահանութեան մեծագոյն յաճախորդն է եւ բարոյական տեսակէտով այ Յրանաայի բնական դաշնակիցը իբր ազատ ու ռամկավարական ժողովուրդ:

Ուրիշներ, հիմնուելով Յրանաայի սրտին մէջ արմատացած աւանդութեան վրայ որ Անգլիացին կը կոչէ «առանցական թշնամին», կը քաղաղեն թէ անհնար է «անհագաւթ Ալպիոնի» վատարի, եւ թէ լաւագոյն է Գերմանիոյ հետ համաձայնել: Սակայն հոտ, Ալգաս-Լորէի խնդրը կը ցցուի, Գերմանացիք թիգ մը չեն ուզեր ետ տալ իրենց գրաւած հողերէն: Յրանաայիք սիտի հաւանիւն համակերպել վերջնապէս: «Հիմա որ Անգլիոյ հետ համաձայնութիւնը չյայտնեցաւ, կը գրէ Բոքսիշէ Ջայքոնիկ, կը սպասեմ որ Յրանաայ, շուրջնական բացառանշտութիւններու տեղ, ունենայ առողջ խորհրդածութիւններ, որոնք ձգտին դէպի Գերմանիոյ հետ մերձեցում մը, գործնական եւ առեւտրական քաղաքականութեան մը ուղղութեամբ: Իր կողմէն, Գերմանիա ոչինչ սիտի ընէ արդիւնէւ համար այդ համաձայնութեան յաջողումը, որովհետեւ եթէ չենք ուզեր Յրանաայի պահանջել իր չանկերուն հետ անհայտ ո եւ է բան, ընտանք բաղձանքը ունինք մենք ալ որ այդքան կարեւոր դրացիք մը հետ ապրինք մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցածն տեսնել բարեկամական յարաբերութիւններով»

Վիէնայի կայսեր Միլիթրականէն անցած միջոցին, Լա Վալդուիշ լրագրիչը հրատարակեց, (չեշտելով որ ոչ ոք պիտի հերքէր այդ լուրը) թէ Վիէնայի տաղարկածն է Ֆրանսական նաւահանութեան հանդիս մը հանգստի, եթէ կառավարութիւնը հաւանի զինքն ընդունի իբր բարեկամ վեհապետ մը: Լուրը չհերքուեցաւ, բայց լուրի ձեւին մէջ մնաց:

Կ'ըսուի թէ Ռուսիա ալ կը փափաքէ Յրանաայի մերձեցում մը, ընդդէմ Անգլիոյ:

Պ. տը Պիւլով, Գերմանիոյ պետական քարտուղարը, Րալֆսթեմի թացման ճառին մէջ, ամենուն հետ աղէկ երբայնու բարեմիտ ձգտումը կը ցուցնէր, «Ոչ Արեւելքի մէջ, ոչ ալ ո եւ է տեղ մը, կ'ըսէր, Յրանաայի չանկերուն դէմ կ'ըլլէ չենք ուզեր: Միայն թէ չենք ընդունիր որ Եւ ը որչի երկիր գերման հպատակներու պաշտպանութիւնը ստանձնէ»: Կ'անհարկէ գերման կաթողիկոսներուն, որոնք առաջ Յրանաայի պաշտպանութեան տակ էին: Բայց արդէն 1871ին որոշուած էր որ գերման կառավարութիւնը միայն իրաւունք ունի պաշտպանել իր կաթողիկոս կամ բողոքական օտարազան աղաղակները: Վիէնայի ուղեւորութեամբ Յրանաայ տը բան մը չի կորսնցնէր: Յրանաայ կը մընայ միշտ պաշտպանը Արեւելքի այն բոլոր քրիստոնեաներուն որոնք ինքնուրոյն կառավարութիւն չունին:

«Անգլիոյ հետ մեր յարաբերութեանց գալով, կ'ըսէ Պ. տը Պիւլով, պիտի բաւականանամ բւերով թէ չատ մը խնդիրներու վրայ եւ չատ մը մասնաւոր կէտերու մէջ, կրնանք Անգլիոյ հետ համաձայն ընթանալ եւ յօժարակամ համաձայն կ'ընթանանք անոր հետ» առանց մեծ բերելու չատ թանկագին յարաբերութեանց ուրիշ ազդեցութեան հետ զոր լիապէս կը յարգենք»

Գերմանիա կը յայտնէ թէ անգլո-ռուս եւ անգլո-ֆրանսական կրկին պայքարին մէջ , ոչ մէկ կողմ կը հաղի . անոնց կը մնայ իրեն դիմել եւ իր աջակցութիւնը խնդրել այս կամ այն փոխարմութեամբ :

Արեւելեան խնդրոյն վրայ , Պ. տը Պիւլով հելանական է եւ անօժամապէս լուստես : Արեւելեան խնդրի ըսելով ինքը գրեթէ միայն պաշտանեան հարցը կ'ըմտնէ . անկարելութիւն իսկ չ'ընել Հայոց խնդրոյն : Տաճկաստանի գոյութիւնը յաւերժապէս ամրացնելու երազելն բացայայտօրէն յուսահատ կ'երեւայ եւ կը խոստովանի զայն , բայց կը մտափոխէ թէ առ այժմ իրենու կայսրութիւնը անփոփոխ պիտի մնայ : «Արեւելեան խնդիրը , կ'ըսէ , այս պայրելեանիս իր ամբողջութեան մէջ խաղաղութեան չլնանի որ մէջ կը գտնուի : Ըսել չեմ ուզեր թէ այդ արեւելեան խնդիրը իր վերջնական լուծումը դառած է : Արեւելքի հարցը կարգով մը կը նշմանի ծովու օձին որուն մէջ մտքը միւսին ետք կ'երեւնայ . մինչ ոչ ոք պիտի տեսնէ այդ խնդրոյն վերջնական լուծումը . պէտք չէ որ մեր զաւկներուն ու թոռներուն ալ ընկողմ մը ձգնել կոտորելու . բայց առ այժմ այդ խնդիրը նուազ փափագաւոր կը թուի չախարհիս խաղաղութեանը համար քան ուրիշ առեւններ . ինք իր մէջ սակայն , խնդիրը թերեւս ասելի կհնոտող դարձած է քան ինչ որ էր քան տարի առաջ : Անկից ք վեր , անհամաձայնութիւնները , ոչ այնքան ըրիտստիներու եւ մամառականներու մէջ որքան Պալքաններու զանազան ժողովուրդներուն միջեւ , չեղտած են քանի աչք ժողովուրդները ինքնամարտութեան բաղձալք ունեցած են եւ իրենց ծաւալման պէտքերուն աճին զգացած են : Պալքանեան թերակողմին մէջ կան խնդիրներ որ տեսակ մը պարագաներու մէջ գոտարկեան պատճառ կրնան դառնալ : Սակայն այդ թեթեւ անհամաձայնութիւնները ընտւ երբեք վտանգաւոր չեն խաղաղութեան տեսակետով : Գերմանիա փափաք չունի Արեւելքի մէջ ետական ազգեցութեան մը տիրանալու : Այդ զգուշաւոր ընթացքը ոչ միայն հետեւանքն է մեր նկարագրին , այլ փանգամայն պէտք է գիտնալ թէ անկից կարեւայ է Ոսկեղջիւրի վրայ մեր դիրքին ամրութիւնը : Թուրքոյ համակրութիւնները շահած ենք մենք , որովհետեւ այդ երկրին մէջ կը նկատուի թէ Գերմանիան կ'ուզէ ազգայ իրաւունքը յարգուած տեսնել նոյն իսկ Թուրքոյ հանդէպ , եւ կ'ուզէ Արեւելքի մէջ տիրել տեսնել ոչ թէ աներեւոյթ ոչ այլ իրական խաղաղութեան մը : Քանի որ ոչ մէկ ուրիշ ժողովուրդի խոչընդոտ չենք մենք , ուրիշ ազգերու նախանձնէ վախ չունինք :»

Եւ Պ. տը Պիւլով հրճուանքով կը հաստատէ թէ «Կայսեր ուղեւորութիւնը Գերմանիոյ յարաբերութիւնները աւելի սերտ զարձաց Թուրքոյ հետ , եւ թէ անոր այդպիսի տեսնան այն յարգանքը զոր մահմադական երկիրներու մէջ կը զգան Գերմանիոյ կայսեր եւ պե-

տութեան համար : » Պ. տը Պիւլով չ'ըսեր թէ այդ մահմադական երկիրներուն ջրհատնեայ հաաարաւորութիւններէն ո'րքան պազ ընդունելութիւն մը գտաւ Վիլհէլմ : Գերմանիոյ համար գոյուրկն չունին Արեւելքի ջրհատնեաները . Վիլհէլմ իր համակրութիւնները ուղղեց միմիայն մահմադականներուն . գերման վաճառականութեան համար այդ տարրը լոկ կարեւոր է . պիտի տեսնենք թէ Պ. տը Պիւլով անկեղծ է , եւ թէ Գերմանիա պիտի թողնէ որ ուրիշ պետութիւններ ալ ջրհատնեայ ժողովուրդներով դառնին ամենայն ազատութեամբ , ինչ որ թերեւս միշտ չկարենայ համաձայնիլ գերմանո-մահմադական ջաղաքականութեան հետ :

Վիլհէլմ , իր դեկտ. 6ի զահաճառին մէջ , ոչինչ կը ճշդէ , բայց կը նշուի զայն Գերմանիոյ հայտարար , խաղաղարարի դեր մը : «Գերմանիոյ յարաբերութիւնները , կ'ըսէ , բոլոր օտար պետութեան հետ , չեն դարձած բարեկամական ըլլալ : Եւ թաղաքականութիւնս առաւել քան երբեք իրեն նպատակ ունի ախարհիս խաղաղութիւնը հետզհետէ ամրացնել : Ասոր համար է որ ջերմ համակրութեամբ ընդունեցայ իմ սիրելի բարեկամիս Ն. Վ. Ռուսիոյ կայսեր մեծաննն առաջարկութիւնը միջազգային համաժողովի մը մասին , որ նպատակ պիտի ունենայ ապահովել խաղաղութեան եւ իրերու արդի կայսրութեան պահպանումը : » Կր մնայ գիտնալ թէ Ռուսիա , Աւստրիա եւ Անգլիա պիտի ուզեն որ , հակառակ այն վտանգաւոր փտութեան որուն հասած է Տաճկաստան , չիբերու արդի կայսրութիւնը անփոփոխ մնայ հետ :

Վիլհէլմ , Աւստրիա եւ Իտալիոյ , իր երկու զայնակիցներուն վրայ չէ մտադրացած : Այլ եւս դադարեց մը չէ որ երբեակ նիպակակցութիւնը խախտած չէ՞ք մին է այսօր : Աւստրիա , Նեքթին խնդիրներով ակարացած , վտանգի մէջ է , եւ պալքանեան հարցին մէջ համակարծիք չէ թերեւ Գերմանիոյ : Իտալիա հեռզնեակ կը պաղի Գերմանիայէն , եւ ծրանալով կը մտնենայ . Ֆրանքո-իտալական առեւտրական դաշնագիր մը կը ստեղծուի արդէն , եւ ատրիա նշան մըն է : Եւրոպական հաւաաարակցութիւնը խանգարուելու վրայ է , Նոր խժուրմներ պիտի կազմուի . բայց զեռ չենք գիտեր թէ վերջնապէս ինչ ձեւ պիտի առնեն այդ խժուրմները եւ ո'ր տարրերէն պիտի կազմուին :

Ամերիկա . Միացեալ Նահանգներու Համաժողովին ուղղած նամակին մէջ , Մաք-Բիլնի կը պատմէ այն պարագաները որոնք ստիպեցին ամերիկեան կառավարութիւնը պատերազմ հրատարակել Սպանիոյ դէմ : Քուպայի եւ Փիլիպինաց ազատագրութեան վրայ է , եւ կը բացատրէ թէ հիմա , ջաղաքական ախարհին մէջ Ամերիկա ինչ դեր մը սկսած է խաղալ եւ ինչ պարագեր ունի կատարելիք այդ դերը շարունակել կարենալու համար : Կը յայտարարէ Ամերիկայի բարեկամական յարաբերութիւնները Անգլիոյ հետ եւ առեւտրական համաձայնութիւնը Ֆրանսայի հետ , Հաւանութիւն կը յայտնէ մաս-

նակցելի Ջարին Համաժողովին, «քանի որ ա-  
նիկա բարեգուշակ ջանք մըն է աղքերու բար-  
նացական յարարելութիւնները զարգացնելու  
համար» Մաք-Քինլիի նամակը բարձր օգուով  
մը տողորուած է, քաղաքականութեան նպա-  
տակ կը դնէ մարդկային անելու խտնալներու ի-  
րազորութիւնը։

Գեկտ. 16ին, Ազգանդայի մէջ արտասանուած  
իր մէջ ճառը այդ ոգին աւելի բացայայտ կեր-  
պով կը շնչոտէ։ «Ամերիկեան դոշը, կ'ըսէ,  
երկու կիսագունդներուն մէջ ցցուեցաւ։ Անի  
կը մնայ խորհրդանշանը ազատութեան, օրէն-  
քին, խաղաղութեան եւ յառաջնորդութեան։  
Կը ծածանի՝ կեանք պարգեւելու համար միջիո-  
նաւոր մարդկային էակներու որոնք սպանիա-  
կան դրօշին ներքեւ կը գտնուէին, եւ որոնք  
այսօր Ամերիկացիները ազնիւ ազգ մը կ'անուա-  
նեն եւ որ վարը գանձին օրինակ ազգ մը պի-  
տի կոչին։ Հիմա որ մեր գերազույց պարտքը  
կատարեցինք եւ քաղաքակրթ շախարհը մեր  
թիւնացըը ծախսալարը, պիտի երկնոտաբար  
խուսափինք այն պարտականութիւններէն զոր  
մեր վրայ կը դնեն մեր քաջագործութիւնները»  
Երանիթ թէ ամերիկեան ազգը իր պարտականու-  
թիւնները զգար բոլոր հարստաւարած ազգե-  
րուն հանգէպ, եւ լսելի ընէր իր ձայնը, որ  
հիմա զօրաւոր է, ի նպաստ Հայոց ալ, որոնք  
բարոյական կապեր ունին ամերիկեան ժողովուր-  
դին հետ։

Առ այդմ, ամերիկեան կառավարութիւնը  
քալլ մը կ'ստնէ Հայաստանի մէջ. երբեք մը  
մէջ, Ամերիկա հիպատոս մը պիտի ունենայ  
այսուհետեւ, ինչպէս եւրոպական բոլոր պե-  
տութիւնները։

Ձեւատան. — Քաջքայլումը գահալիժօրէն կը  
յառաջանայ Ձիստասանի մէջ։ Պայտառ յեղա-  
փոխութիւն մը պայթեցաւ, եւ ամբողջ երկրի  
ապստամբութիւններով կը դղրդի։ Ռուսական  
ազգեցութիւնը գերակշիռ կ'երեւնայ այժմէն իսկ։  
Անգլիացիք կը համարեալան։ Տեյլի Քրոնիլի  
Վիկնայի թղթակիցը կը գրէ վերջեւ թէ Ձի-  
ստասանի մասին անցըւ-ուս համաձայնութեան  
մը յաջողման յոյսերը մեծապէս աւելցած են  
մեծադու Մեքսիկի Ռիւստոֆտր այցելութենէն եւ  
առական գեսպանին Հաթթֆիլտ երթումի ի վեր-  
ուր երկու օր անցուցած է Սոլպպէրիի հետ։  
Ռուսիա արդէն տնքն է ամբողջ Մանչուրիոյ,  
եւ Բէլքիին մէջ գերազօր է։ Անգլիա հարաւա-  
րին Ձիստասանի մէջ աղքեցութիւն պահած է։  
Անգլիա պիտի շատանայ պարանջիւղով որ առեւ-  
տրական վաճառանոցները բաց մնան աշխ աղ-  
գերու։ Նոյն պահանջը պիտի ունենան Ամերի-  
կա, Փրանսա եւ Գերմանիա։

Կեհեւ. — Սուլթանը վերջին փորձ մըն ալ  
ըրաւ Կրետի գործը վիճելնելու համար, ա-  
ղայական հեռագիր մը զրկեց Ջարին, յիշեցնե-  
լով անոր այն բարեկամական յայտարարութիւ-  
նը զոր անկից հնգուած էր թրքալուսա-  
կան պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, եւ խնդ-  
րելով որ ետ առնուի Երկրիս իշխանը Կրեաէի

կառավարիչ ընտրելու որոշումը, որ սաստիկ  
վիրաւորիչ է իր արժանապատուութեանը համար։  
Ջարը պատասխանեց քաղաքավար հեռագրով  
մը ուր կ'ըսէր թէ Երկրիս իշխանը Կրետէ  
կ'երթայ իր բարձր յանձնակատար Սուլթանին  
գերիշխանութեան տակ։ Կրետէի խնդրը ու-  
րեմն լուծուեցաւ վերջնապէս, եւ թուրքին ա-  
մենէն անհաղ ձեւովը։ Գեկտ. 23ին Երկրիս  
իշխանը Կրետէ մտաւ։ Կզղիին մահմետականնե-  
րը, խնդերնին գլուխնին կեած, արդէն հա-  
մակերպած են նոր կացութեանը, եւ համաձայն  
են քրիստոնեաներուն հետ՝ կանոնաւոր անկախ  
կառավարութեան մը կազմակերպումին արդիւ-  
րըլլալու։ Ամենքն ալ կը փութան դէնքերնին  
յանձնել կազմակերպիչ յանձնաժողովին. եւրո-  
պական զօրքերը տակաւ կը թալուէին։ Բայց  
այս ամենուն մէջ, քան մը կայ զոր պէտք չէ  
ուշադրութենէ փախցնել. Կրետէի միակ կա-  
րեւոր կէտը, Սուլթանի խորըլ, Անգլիացոց  
ձեռքն է, եւ Անգլիացիք փափաք ունենալ չնն  
թուր անկից Ելելու։ Միլիթրականի մէջ ի-  
րենց համար նոր յեռակէտ մըն է ան։ Ճը-  
րանսական թերթերը արդէն կը տագնապին,  
զգուշացնելով որ Կրետէն ալ երկրորդ Եղիպ-  
տէն ալ չլլալ։ Եւ Անգլիացիք ամէն ջանք ը-  
նելու վրայ են Կրետէցոց զգացնելու համար  
թէ Կրետէի ազատման պիտաւոր հեղինակը Անգ-  
լիան է։ Սուլպպէրի, լորտ-քաղաքապետին հա-  
ղէտին արտասանած ճառին մէջ, չէտեց թէ  
անգլիական ծովակալ Նօլըլ այն անձն է որ, ո  
եւ մարդկային արարածէ աւելի, յաջողեց  
Կրետէի գործը։ Եւ Երկրիս իշխանը, Կրետէ  
մտած օրն իսկ, Վիքթորիա թագուհիէն ընդու-  
նեցաւ ինքնագիր նամակ մը չորսուհորութեան  
եւ բարի յաջողութեան մաղթանքներու։

Կրետէի ազատումը Սուլթանը սաստիկ ները  
ձգած է. շուրտած է ինչպէս բացատրութիւն  
տայ իր զայրացած ժողովուրդին։ Պոլսէն Թալլիկ  
ուղղուած հեռագրի մը համեմատ, Սուլթանը  
Շէյխ-Իւլ-Խալաֆին խնդրեց ի որ նուիրագործէ  
Կրետէի լքումը մը զայն ներկայացնէ իր մահ-  
մետական օրէնքին համաձայն իրողութիւն մը  
Շէյխ-Իւլ-Խալաֆը յայտնեց ի որ անկարող է այդ  
բանը ընելու։

Տագնապան Աւ. Աւելիսի խնդիրը. — Նոյ-  
28ին Վիկնայէն Թանին զրկուած հեռագրի մը  
համեմատ, Վիկնայի զուսանայական չորսա-  
նակներուն մէջ խօսք մը կը պտուրի թէ իրենց  
վերջին տեսակցութեանը մէջ, կոմս Կուրիսովա-  
քի եւ կոմս Մուրափիլիք որոշած են պաշտոն-  
եան իրեքակցոյն մէջ իրեւոր արդի կացու-  
թիւնը բարուրել եւ ապահովել Մակեդոնիոյ  
վիճակը, որ կը վատթարանալ օրի օր քրիստո-  
նէից զէմ մահմետականներու յարձականք պատ-  
ճառով, ուժ տալով այն դիմումներուն զոր  
Սերպիա եւ Պուլկարիա կ'ընեն Բ. Դրան, ի  
հարկին, նոյն իսկ պիտութեանը հետ բանակ-  
ցութեան պիտի մտնեն Մակեդոնիոյ ինքնա-  
վարութիւնը ստանալու համար, որ արդէն Պեր-  
լինի զայնապէս մէջ պայմանադրուած է։

— Տասնընից օր բանակցելէ յետոյ, կայսերական իրաւէ մը թող տուաւ վերջապէս նոյն յիմերի վերջերը որ պուլկարական առաջին թիղանթանար, Նասեմճա, Պոտոս շինուած, Տարասնէլէն անցնի։ Պ. Մառքոֆ, Պուլկարիոյ զիւսանդակական գործակալը, Բ. Դրան ծանուցած էր որ եթէ խնդրուած արժանութիւնը չըտրուի, թիղանթանար պիտի անցնի Տարասնէլէն, ամէն պատասխանատուութիւն Բ. Դրան վրայ ձգելով թէ իր Տարասնէլի ամուսինները զիւսանդութիւն փորձեն։

— Նոյ. 29ին Պոլսէն Թանկն ուղղուած հետազոյի մը համեմատ, Փոքը Ասիոյ իրեսերը մեծ գրգռութիւն կը տիրէ քրիստոնէից ղէմ, եւ խօսք կայ թէ Վանի մէջ ջարդ տեղի ունեցած է։

— Սուլթանը Շաքիր փաշան զրկեց Մակդոնիւն, քննութիւն մը բանալու համար իրերու կացութեան վրայ, որպէսզի բարենորոգումներ կատարուին, եթէ հարկ կայ...։ Միւս կողմէ թրքական զօրագունները կը բազմապատկուին մակեդոնական սահմանապահումն վրայ։

— Դեկտ. 5ին Պոլսէն Թանկն ուղղուած հետազոյի մը համեմատ, Թուրքիա Քեսալոյ սահմանապահուիլը կ'ամրացնէ մեծ եռանդեամբ։ Ջանք պիտի տարուի մանաւանդ Բեհվեզայի ամրութիւնները զօրացնելու։ Լեռներուն մէջ ճամբաներ եւ նոր անցքեր կը գծուին։

— Օտոսմանի թայվազին ուղղուած հետազոյի մը կ'ըսէ թէ Կովկասի առական բանակին վերայ 11000 հոգի պիտի աւելնայ։

— Իտալական նախկին նախարարապետ Բիրսի թրիպունա լրագրին մէջ հրատարակեց յօդուած մը որ ազմուկ հանգեց. ի միջի այլոց, Բիրսի աւ կէտը ի վեր կը հանէ թէ Ֆրանսոս, Հայաստանի ջարդերուն առեւ, իր Արեւելքի քրիստոնէից պաշտպանի զերբ կատարելու բացարձակապէս անփոյթ գտնուած ըլլալով, հիւսա Արեւելքի քրիստոնէանները աչքերնին զէպի Թուսիս կը դարձնեն, իրենց միակ յոյսը։

— Կիւտեի մէջ իրերու նոր կացութեան վերայ խօսելով, Նովոյե Վառնիսա սա կարծիքը կը յայտնէ թէ Թուսիոյ փախաճն ու զիւսանորդորն է Արեւելքի մէջ կազազութեան պահպանման նպատակ։ Կ'ըսէ թէ Թուրքիան, իբր ազգ, գործարանաւորութիւն մըն է որ զեռ զիւսանդութիւն ուժ ունի եւ կրնայ տակաւին ուղղակի հզօր յարձակման մը տակալ, բայց թէ այլ եւս անկարելի է զիւսանդել եւրոպական համաձայնութեան գնդապետի հարուստներուն, Թուս լրագրը կ'անցնէ թէ Ս. Բեղերապոլսի կառավարութիւնը Թուրքիոյ ջանջախումբ չի ցանկար, բայց պիտի չխուսափի, երբ առեւորդայ, քրիստոնէաններուն իրաւունքները պաշտպանելու Սուլթանին մօտ, այդ կէտին վրայ գործելով իր յատուկ դատողութեան համեմատ եւ պէտքերուն սահմանադրած չափովը։ — Ե՛րբ պիտի գայ այդ «առեւորդ», եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ ազգ «չափը» ու մինչեւ ե՛րբ քրիստոնէանները պիտի տառապին, սպասելով այս յաւիտեական

հարցմանց պատասխանին։

— Կիրմանական այցելութիւնն անմիջապէս յետոյ, Կ. Պոլիս կ'ընդունի առական այցելութիւն մը։ Դէպքը ամենամեծ կարեւորութիւն ունի։ Դեկտ. 18ի օրը, Պոլիս հասաւ մեծ-գուք Նիքըլա, իր ուղեւորութիւն իբր նպատակ ունենալով յիշատակարանի մը բացումն ի կալազարիւս, Սան Սթէֆանոյի մօտ, ի պատիւ 1877ին թրք-առական պատերազմին մէջ ինչպէս եւս զիւսանդութիւն Այդ յիշատակին հանդիսաւոր վերաբարձումը չափազանց անախորժ ըլլալու է Թուրքերուն։ Վիլհելմի բարեկամական պայտին երկրորդ օրն իսկ, Թուսիս Սուլթանը կը թօթվէ իր երջանիկ թմրութեան իր պարտութեանց յիշատակը ցցելով անոր աչքին։ Յիշատակարանը, որուն կառուցումը 1883ին սկսաւ, իր բաղդապազ գեղատաղանթն մը ուր կը հանգչին զիւսանդութիւն ոսկերութիւնը, եկեղեցիէ մը, մատուռէ մը եւ մեծ զանգակատունէ մը որուն կատարը խոշոր խաչակիր գլուխ մը կայ։ Դեկտ. 19ի օրը եկեղեցւոյն նուիրուող գործումը տեղի ունեցաւ կրօնական արարողութեամբ եւ լրջով մը Նեքիայ էին Պոլսոյ առական դեսպանը, Յունաստանի, Սերպիոյ, Մոնղոլիոյ, Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները եւ Սոպրանիէին անգլանդեան եօթը հոգի։ Բազմաթիւ Պուլկարիւն եկած էին հանդիսատես ըլլալ այս տօնին, որ կերպով մը իրենց ազատագրութեան տարեգարծի հանդէսն էր։ Բաց ի մեծ-գլուխին հետեւորդ թուրք սպաններէն, ոչ մէկ թուրք պաշտօնեայ ներկայ չգտնուեցաւ։ Բայց այս հանգիսէն տալով, մեծ-գլուքը գնաց Երլարդ-Քէօշի Սուլթանին հետ սեսակցելու, Թանկը կը կարծէ թէ այս այցելութիւնը Սուլթանին հետ Թուսիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները ամրապնդելու նպատակ ունի, եւ, Կիրմանիոյ ծաւալական ազդեցութեան առջեւ, Սուլթանին լոյս առական ազդեցութեան կորուստը դարմանելու։ Չարմանալի է, այդ պարագային, որ այս խաղաղական նպատակին իբր պատրուակ ընտրուած ըլլալ Սուլթանին համար շատ անախորժ տախի մը։ Եւ ի՞նչ տխուր բան կ'ըլլար եթէ, Կիւտեի մէջ Սուլթանին հետ վարենք յետոյ միակ գործակալն եւ վայելելու զանակով, հիւս յանկարծ, ճիշդ այն պահուն ուր Արեւելքի քրիստոնէաններու պաշտպանութիւնը վերստանանք իր յայտարարէ Թուսիս, փաղաքական ու քաղաքավարական միջոցներու զիւսել վերստին։ Յամանիք հաւատալ, — առանց ոչ մէկ կանխակալ կարծիք չինելու, ինչ որ անկարելի է արդի զիւսանդագրութեան արտակարգ փոփոխականութեան մէջ, — թէ Նիքըլա մեծ-գլուքին այցելութիւնը վերջին ազգ-դարարութիւն մըն է Սուլթանին, որմէ յետոյ, եթէ չանաս արուած խորհուրդներուն, պիտի ձեռք առնուին այն միջոցները որոնց առջեւ Սուլթանը սովոր է տեղի տալ։

Ջիւնարապոլսեան վեճածոյսով. — Ազնիւ հրաւերը որով Չարք եւրոպական պետութիւններուն առաջարկեց միջոցներ խորհիլ սպառա-

գինման ծայրայեղ դարդացման առաջին անհե-  
լու, եւ որ նախ դարմանք ու տարականոնք  
պատճառեց պղտատանան հրապան մը հետ,  
կը սկսի իրականանալի գործի մը ձեւն առնել  
եւ կարեւոր որ անցկոթիւններ վատակիլ առա-  
ջուց: Տարակոյս չկայ որ Ռուսիոյ համար դը-  
րապէս շահաւոր է այդ ձեռնարկին յաջողութիւնը:  
Ռուսիա որոշած ըլլալ կը թուի խաղաղական  
միջոցներով իր տիրապետութիւնը յառաջ տա-  
նիլ Ձիսաստանի եւ թերեւ Տաճկաստանի ալ  
մէջ: Գերմանիա, յայտարարելով հանդերձ Վիլ-  
հելմի բերնով թէ է պէտք է կատարելագործել  
քանակը եւ ընդարձակել նաւային զօրութիւնը,  
Ձարին առաջարկին իրագործմանը համար իր օ-  
ժանդակութիւնը կը խոստանայ, պայմանով որ  
իրմէ անհնարին գոհողութիւններ չպահանջուին  
(անխարկութիւն Ալլաա-Լուդի խնդրոյն): Եւ  
թորք ալ Գերմանիա ալ եւս փափաք չունի  
պատերազմ հրատարակելու: Իր ներքին մեծու-  
թիւնը ամբողջապէս իրականացուած է եւ  
Լուդէ հիմա առեւտրական ծաւալումը դարձա-  
ցնել: Եւ շահաւոր է իրեն համար որ Եւրոպա  
խաղաղութիւն կողմէ հակի: Բաւալիա նմանա-  
պէս փափաքող է խաղաղութեան հաստատման:  
սպասարկման ծախքերը իր մեծագոյն վէրքն  
են, եւ անմիջապէս թէ թեւեւայը փրկութեան ծաւ-  
րան է իրեն համար: Փրանսա, որ հակառակ իր  
չողէններուն աղմուկին, յոյսը կորած է Ալլաա-  
Լուդէն եւ որ ստիպուած է արդէն իր դաշ-  
նակցին հետեւիլ այս կարեւոր ձեռնարկին մէջ,  
սպահովապէս պիտի չխնայէ իր ճիգերը այդ  
ձեռնարկին յաջողմանը համար, որմէ ինքն ալ  
շահ կրնայ ունենալ: Պահպանողական Անկիօ  
Անգլիան, որ գրաւելու, տիրելու արտէն նորէն  
բռնուած է այս վայրկեանիս, հեգնական աչ-  
քով մը նայեցաւ Ձարին առաջարկին, բայց  
ազատական Անգլիան սրտանց կը համակրի այդ  
հրաւերին, եւ ամէն ջանք կը խոստանայ ա-  
ջակցելու: Պ. Սթէտ, Բիլիկոն օվ Բիլիկոն հան-  
դէպին անորերը, մեծ միջինն մը գործարեց այս  
օրերս Լոնտոնի մէջ, հրաւիրելով ազատական  
Անգլիացիները Ձարին առաջարկին յաջողման  
նպատակին համար: Պ. Սթէտ նոյն իսկ կերպով  
մը մաս ունի եղբր Ձարին գաղափարին յղաց-  
ման մէջ: Պ. Սթէտ շատուր խաղաղութեան  
հաստատման ի նպաստ վանքեր կը փորձէր:  
Նիքոլայ Բ. ի հետ, երկու անգամ առիթ ունեցաւ  
սեականցելու, եւ իր գաղափարները յայտնից ա-  
նոր: Ձարը, որ փափակ սիրտ մը կը միացնէ  
ազատողի զատարարականութեան մը, արդէն ճիշ-  
տումներ ունէր խաղաղարար գործունէութեան  
մը ձեռնարկելու: Այդ գաղափարին հաստատու-  
լուն նպատակն միանգամայն ընդարձակ աշխա-  
տութիւն մը, զեռ անտիպ, Գլիքը անուան առա-  
նեղանակի մը, որ մայիսմայիկական հաշիւնե-  
րով ապացուցած է, սպասարկութեան արդի  
ծայրայեղ կատարելագործութեան հետեւանքով  
մեծ պետութեանց միջեւ պատերազմի մը ան-  
հնարաւորութիւնը, եւ եղբակցացուած է թէ  
այդ պարագային անիմաստ է սպասարկելու:

չարունակել եւ նորանոր ծախքերով բեռնառ-  
րել ժողովուրդները: Ձարը որոշեց իր հրաւերը  
ուղղել պետութեանց: Պ. Սթէտ, որ մեծ աչ-  
դեցութիւն ունի Անգլիոյ մէջ, եւ որ չարա-  
գանց գործական մարդ մըն է, խոստացած էր  
Ձարին Արեւմտեան Եւրոպայի հանրային կար-  
ծիքը բորբոքել ի նպաստ այդ գաղափարին:  
Իր անցկոթիւնը մեծ արժէք ունի, ինչպէս  
Թան կը յայտարարէ: Իր առաջին միջինկը, ու-  
րուն համակրական նամակներ զրկած էին Պալ-  
ֆուր, Զորք Լամիլթի, Ծոն Մորիլ, Կելլ, Կա-  
զին յաջողութեան ունեցաւ: Սթէտ մտադիր է  
«խաղաղութեան ուխտագնացութիւն» մը կազ-  
մակարգել: Իրեն համակարծիք քանի մը կարեւ-  
ւոր Անգլիացիներ պիտի զանէ, պիտի գայ Բա-  
րիդ միջինկին տալ, համախոհներ պիտի ժողովէ,  
Ֆիկելք Ժոնսոն պիտի ներկայանայ եւ հաւանու-  
թիւնին առնէ, յետոյ այդ խումբը պիտի մենիլ  
Վիեննա, Լոնոն, Պրիլլին, եւ, ստուարացած,  
պիտի հանին Ս. Բեդերսպուրլը, Վենետիկովին  
տաննելու համար Եւրոպայի հանրային ազատ  
կարծիքը ներկայացնող պատգամաւորութիւն մը:  
Յաջողի կամ ոչ, Պ. Սթէտի գաղափարը գեղե-  
ցիկ ու բանաստեղծական է, ինչպէս նոյն իսկ  
Ձարին ձեռնարկը, որ ինչ արդիւնք ալ ունե-  
նայ, ժամանակակից պատմութեան ամենէն  
վեհ էջերին մէկը պիտի կազմէ: Բայց թերեւս  
պատշաճ ու նոյն իսկ անհրաժեշտ է որ այդ  
խաղաղասէրներու ուխտագնացութեանը մաս-  
նակցէին քանի մը սպաւոր հայ մայրեր...

## «ԱՆԱՀԻՏ»Ը ԲԱՐԻՉԵԱՆ ՄԱՄԼՈՅՆ ՄԷՋ

Ռուլլը Պիեռն եւ Մեդիլոն քը Ֆուսեյն յե-  
տոյ, Իւմանիք Նուլիշ միջազգային մեծ հան-  
գէսը իր վիշխին թուան մէջ համակրու-  
թեամբ կը յիշատակէ Անանիսի երեւումը, եւ  
կը հրատարակէ ամփոփում մը Ա. Թիւրին ա-  
ռաջնորդող յօդուածին, ինչպէս նաեւ Տր. Բո-  
լոյնիս ուսումնասիրութեան Իւմանիքի Նուլիշ  
խնդրած է մը աշխատակից Ռ. Չ. Յովան-  
նէսեանէն, որ միանգամայն կ'աշխատէր այդ  
ամսաթիւրին: Անանիսի Իւրաքանչիւր թուոյն  
պարունակութեանը ամփոփում մը տալ իրեն:

Ռուլլը Անանիսիքսիի իր զեկու. 24ի թուոյն  
հրատարակել, Լատուրլ բարտարանին սրահա-  
ներուն մէջ, յօդուածիկ մը Անանիսի մասին,  
եւ Պ. Շահին ճակատակցաբար վերածուած:

Նմանապէս, Էփոլը Տ'աւ դեղարեւոտական  
հանդէսը զոր կը վարէ ծանօթ գեղեցիկապէս Պ.  
Էփէն Միւլըն, այս օրերս կը հրատարակէ մեր  
ճակատակցաբար եւ մանրամասն յօդուած մը Ա-  
նանիսին եւ այդ առիթով Բարիդի հայ վաղ-  
թականութեան վրայ: